

Monitor Discriminatie

HAAGLANDEN & HOLLANDS MIDDEN

2019

Stichting **idb**
Inclusie & discriminatiebestrijding

Monitor Discriminatie

2019

HAAGLANDEN & HOLLANDS MIDDEN

Het recht op gelijke behandeling vormt één van de pijlers van het maatschappelijk verkeer tussen burgers onderling en tussen burgers en de overheid. De bescherming van burgers tegen discriminatie is noodzakelijk voor het functioneren en het beschermen van de rechtsstaat, de sociale samenhang en de onderlinge maatschappelijke verhouding.

UIT:

Memorie van toelichting
Wet gemeentelijke anti-
discriminatievoorzieningen,
mei 2008.

Colofon

Stichting **iDb**
Inclusie & discriminatiebestrijding

DEN HAAG, APRIL 2020

OPSTELLER | Atlin Sandvliet

VORMGEVING | LenShape

FOTO | Iohanna Sandu

De Monitor Discriminatie Haaglanden & Hollands Midden 2019 is, in nauw overleg met de politie-eenheid Den Haag, opgesteld door Stichting iDb. De ADV Den Haag Meldt en het College voor de Rechten van de Mens hebben gegevens ter beschikbaar gesteld. De monitor verschijnt gelijktijdig met andere regionale rapporten en het landelijk rapport Discriminatiecijfers in 2019. Alle rapporten zijn te vinden op de website van de landelijke vereniging van de ADV's www.discriminatie.nl.

De gegevens in deze monitor zijn nader uitgewerkt in de jaarverslagen die aan de afzonderlijke gemeenten zullen worden uitgebracht. In de betreffende verslagen wordt ook verantwoording afgelegd over de wijze waarop de activiteiten op het gebied van preventie, voorlichting en actief burgerschap zijn uitgevoerd.

INHOUD

INHOUD

Voorwoord	5
1 De Context	6
1.1. Klacht- en incidentenregistraties	6
1.2. De instroom en doorstroom van meldingen en klachten bij een ADV	6
1.3. Incidenten geregistreerd door de politie	7
1.4. Verzoeken om een oordeel bij het College voor de Rechten van de Mens	8
1.5. Juridisch getoetste situaties	8
2 De geregistreerde klachten, meldingen en waarnemingen in Haaglanden en Hollands Midden	9
2.1. Inleiding	9
2.2. Juridische toetsing door het College voor de Rechten van de Mens	9
2.3. Registratie van eigen waarnemingen	11
3 De door de ADV's geregistreerde klachten en meldingen	13
3.1. Inleiding	13
3.2. De door de ADV's geregistreerde klachten en meldingen in 2019	14
3.3. Discriminatie naar maatschappelijke terreinen	15
3.4. De door de ADV's geregistreerde discriminatie in 2019 en 2018, naar de wijze van discriminatie	17
3.5. Gemeente met de meeste meldingen per 1.000 inwoners	17
3.6. De wijze waarop de geregistreerde klachten en meldingen door de ADV's zijn behandeld	19
4 Incidenten die in 2019 door de Politie-eenheid Den Haag zijn geregistreerd	20
4.1. Inleiding	20
4.2. De omvang van de registreerde incidenten in Haaglanden en Hollands Midden	21
4.3. De wijze van discriminatie	22
4.4. Gemeenten met relatief veel incidenten	23
5 Maatschappelijk ongenoegen vereist interventie en handelingsvaardigheden	24
5.1. Inleiding	24
5.2. Het maatschappelijk ongenoegen in relatie tot discriminatie	25
5.2.1. Een korte theoretische verkenning	25
5.2.2. Een drietal aansprekende en uitdagende voorbeelden uit de praktijk	26
Bijlagen	29

VOORWOORD

VOORWOORD

Deze monitor is opgesteld in een periode die beheerst wordt door de strijd die op nationaal en internationaal niveau wordt geleverd tegen een virus dat een grote bedreiging vormt voor de samenleving. Sommige deskundigen voorspellen dat de Na Corona Periode (de NCP) gekenmerkt zal worden door onder andere meer begrip voor elkaar en een overheid die daadwerkelijk voorwaarden schept voor veiligheid, vertrouwen tussen burgers onderling en een goede zorg voor kwetsbaren.

De monitor is niet opgesteld door een viroloog of een andere deskundige die in deze moeilijke tijd worden gevraagd om, op basis van hun deskundigheid en sporen die zij binnen de academische wereld en in praktijk hebben verdiend, de toekomst te voorspellen en aan te geven wanneer wij deze bijzonder moeilijke periode achter ons kunnen laten. De opsteller van de monitor is een academisch opgeleide en een maatschappelijk en theoretisch georiënteerde directeur van een Anti Discriminatievoorziening (een ADV) die, op basis van ter beschikking staande registratiegegevens en andere bronnen, inzicht verschaft in de aard en omvang van discriminatie binnen de regio's Haaglanden en Hollands Midden.

Volgens de opsteller van de monitor en anderen, die in de achterliggende periode zijn geconsulteerd, zullen er in de NCP voldoende voorwaarden aanwezig zijn voor een overheid die condities schept voor gelijke rechten binnen het maatschappelijk verkeer, gelijke toegang tot bronnen die van belang zijn voor het maatschappelijk functioneren en voor een goede gezondheid. In de NCP zullen maatschappelijke organisaties nadrukkelijk worden getoetst op aantoonbare bijdragen die worden geleverd aan een samenleving waarin een duidelijke grens wordt getrokken tegen discriminatie en uitsluiting en waar ruimte is voor verschillen. Successen van maatschappelijke organisaties, zoals de ADV's, zullen ook tot uitdrukking moeten kunnen worden gebracht in de mate waarin kennis en vaardigheden aan burgers worden overgedragen die hen in staat stellen om obstakels te overwinnen die hun functioneren binnen de samenleving en relevante sociale verbanden belemmeren.

Omdat een ADV een vooruitgeschoven positie moet innemen en behouden binnen het krachtenveld dat van belang is voor een tijdige en effectieve aanpak van discriminatie en uitsluiting, vraagt de opsteller in deze monitor ook aandacht voor het thema maatschappelijk ongenoegen. Dit ongenoegen is immers vaak een van de oorzaken van de discriminatie incidenten en discriminatie voorvallen die door de politie en de ADV's worden geregistreerd.

De registratiegegevens, die in deze monitor worden gepresenteerd, zijn gebaseerd op de basisinformatie van Stichting iDb, de politie-eenheid Den Haag (de eenheid voor de regio's Haaglanden en Hollands Midden), Den Haag Meldt (de ADV die de wettelijk taken uitvoert voor de gemeente Den Haag) en het College voor de Rechten van de Mens. De betreffende gegevens zijn verwerkt in de hoofdstukken 2 tot en met 4.

Een woord van dank gaat uit naar Hanna Nierstrasz, onderzoeker bij Den Haag Meldt en Edgar Polak, senior klachtbehandelaar bij Stichting iDb. Zij hebben de basisinformatie aangeleverd en aansprekende en uitdagende voorbeelden uit de praktijk voorgelegd. Saskia van Bon en Bauke Fiere van Art.1 worden bedankt voor de ter beschikking gestelde landelijke cijfers.

Den Haag, 21 april 2020

Atlin D.R. Sandvliet, directeur van Stichting iDb

DE CONTEXT

1

1.1. KLACHT- EN INCIDENTENREGISTRATIES

Voor een juiste interpretatie van de registratiegegevens die in deze monitor worden gepresenteerd is het van belang om rekening te houden met het feit dat er diverse bronnen kunnen worden aangeboord om inzicht te verkrijgen in de aard en omvang van discriminatie in Nederland. De Antidiscriminatievoorzieningen (ADV's) behoren, samen met de Politie, het Openbaar Ministerie (OM), het College voor de Rechten van de Mens (CRM), antidiscriminatievoorzieningen (ADV's) en Meldpunt Internet Discriminatie (MiND), tot de officiële instanties die de taak hebben om meldingen, klachten incidenten of zaken van discriminatie te registreren. Daarnaast zijn er belangenorganisaties die discriminatieklachten registreren (bijv. COC, Transgender Netwerk Nederland, CIDI), organisaties die zich op een specifiek terrein richten en meer generieke klachtinstanties zoals de Nationale Ombudsman of de klachtcommissie van een instelling.

Omdat de genoemde instanties en instellingen verschillende uitgangspunten hanteren, ander typen situaties registreren en andere categorieën binnen hun registratiesystemen onderscheiden, zijn de klacht- en incidentenregistraties niet gelijksoortig. De gegevens die in de verschillende bronnen zijn ingevoerd en verwerkt kunnen daardoor niet bij elkaar worden opgesteld. Hoewel de Politie en de ADV's het nodige doen om de gebruikte informatiesystemen beter op elkaar af te stemmen, is het verschil eveneens van toepassing op de data die door beide partijen worden geproduceerd. De informatie die gebaseerd is op de verschillende bronnen die ten behoeve van deze monitor zijn gebruikt, dient daarom als complementair te worden gezien.

In dit rapport zijn klacht- en incidentregistraties, voor zover regionaal beschikbaar, kwantitatief opgenomen. Daarnaast zijn enkele casusbeschrijvingen toegevoegd. Deze aansprekende en uitdagende voorbeelden uit de praktijk zijn gekoppeld aan het thema dat in 2019 bijzondere aandacht van Stichting iDb genoot, namelijk hoe om te gaan met het maatschappelijk ongenoegen dat een versterkende werking heeft op discriminatie en op het wantrouwen tussen bevolkingsgroepen.

1.2. DE INSTROOM EN DOORSTROOM VAN MELDINGEN EN KLACHTEN BIJ EEN ADV

Burgers die discriminatie hebben ervaren of hebben waargenomen kunnen hiervan melding maken of een klacht indienen bij een ADV. Sinds de introductie van de Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorzieningen (Wga) in 2009 dient elke gemeente zijn burgers toegang te bieden tot een ADV en de ontvangen meldingen jaarlijks te rapporteren aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Meldingen en klachten bij ADV's betreffen allerlei discriminatiegronden. Daarbij kan het zowel om gronden gaan die wettelijk zijn vastgelegd in het strafrecht of de gelijke behandelingswetgeving (bijvoorbeeld ras of seksuele gerichtheid), als om gronden die niet in de wet zijn opgenomen (zoals uiterlijk). Meldingen kunnen betrekking hebben op een incident of situatie die tegen een persoon is gericht (de melder of iemand anders). Maar ook op een gebeurtenis die niet tegen specifieke personen is gericht, zoals een artikel in de media of een regeling

die voor een bepaalde groep nadelig uitpakt. Bij de registratie van meldingen en klachten bij ADV's staat het perspectief van de melder centraal. Van de geregistreerde meldingen en klachten bij een ADV is niet per definitie juridisch of objectief aangetoond dat er sprake was van discriminatie. Het uitgangspunt is de ervaren discriminatie door de melder.

Alle klachten en meldingen worden geregistreerd, mits onvoldoende gegevens beschikbaar zijn of de melding geen betrekking heeft op (ervaren) discriminatie. Klachten en meldingen zijn in dit rapport opgeteld en onder de verzamelnaam 'meldingen' gebruikt in tabellen en grafieken. Stichting iDb onderscheidt ook de categorie 'eigen waarnemingen'. Deze eigen waarnemingen zijn gebaseerd op:

- a. Het resultaat van de screening van personeelsadvertenties op mogelijke discriminatie op grond van leeftijd of geslacht. Indien een dergelijke advertentie discriminerende eisen bevat, wordt dit geregistreerd, over deze registraties wordt in dit rapport afzonderlijk gerapporteerd onder vermelding van *registraties eigen screening*.
- b. Waarnemingen van Stichting iDb van discriminatiefeiten in real life, bijvoorbeeld in de openbare ruimte of een weergave daarvan in de media.
- c. Signalen die via laagdrempelige signaleringspunten binnenkomen en om opvolging door Stichting iDb vragen. Opvolging door Stichting iDb kan nodig zijn in situaties waarbij de getrainde vrijwilligers en professionals, die de eerste opvang bij ervaren en gesignaleerde discriminatie binnen de eigen kring verzorgen, besloten hebben tot doorverwijzing naar Stichting iDb.

1.3. INCIDENTEN GEREGISTREERD DOOR DE POLITIE

Discriminatie kan strafbaar zijn. In het strafrecht komt discriminatie op twee manieren voor: enerzijds zijn er de specifieke discriminatieartikelen, waarin discriminatoire uitlatingen (137c t/m e Sr) en discriminerende uitsluiting (137g en 429quater Sr) strafbaar zijn gesteld. Anderzijds kan er bij commune ('gewone') delicten (zoals mishandeling, brandstichting of bedreiging) sprake zijn van een discriminatoir aspect. Een mishandeling of brandstichting kan bijvoorbeeld gepleegd zijn met een discriminatoir motief.

Slachtoffers, getuigen of mensen die weet hebben van een incident waarbij discriminatie in het spel was, kunnen hiervan melding of aangifte doen bij de politie. Ook kunnen politiefunctionarissen uit eigen beweging proces-verbaal opmaken, wanneer zij getuige of zelf slachtoffer van discriminatie zijn.

Alle meldingen en aangiften die de politie ontvangt en die mogelijk discriminatie betreffen zoals vastgelegd in het strafrecht, worden in principe geregistreerd. De Aanwijzing Discriminatie van het Openbaar Ministerie verplicht de politie bovendien om alert te zijn op eventuele discriminatoire aspecten bij commune delicten en ook deze te registreren.¹ Politieagenten registreren meldingen en aangiften in het bedrijfsprocessensysteem BVH.

Sinds 2014 doorzoekt de Nationale Politie de BVH landelijk naar incidenten met een (mogelijk) discriminatoir karakter, zodat hierover gerapporteerd kan worden. Dit wordt gedaan met behulp van een zoekprogramma dat, aan de hand een query (zoekopdracht), mogelijk relevante aangiften en meldingen uit de BVH haalt. Materiedeskundigen van de Nationale Politie screenen het resultaat van

¹ Openbaar Ministerie (2007, 2011) Aanwijzing Discriminatie, zie: www.om.nl/algemene_ondelen/uitgebreid_zoeken/@155214/aanwijzing/.

deze query, om het kaf van het koren te scheiden. Niet elke zaak die met de query wordt gevonden heeft namelijk daadwerkelijk met discriminatie te maken. De discriminatiezaken worden door de materiedeskundigen van aanvullende informatie voorzien over de discriminatiegrond, de wijze van discriminatie en of het doelwit een werknemer met een publieke functie betrof. In 2016 zijn ten opzichte van 2015 enkele verbeteringen doorgevoerd, zo was er over de incidenten van 2015 nog geen locatie bekend. In 2019 is de locatie van incidenten niet meer geregistreerd.

1.4. VERZOEKEN OM EEN OORDEEL BIJ HET COLLEGE VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS

Mensen die discriminatie hebben ervaren op school of bijvoorbeeld op hun werk, kunnen het College voor de Rechten van de Mens (voorheen de Commissie Gelijke Behandeling) verzoeken om een oordeel uit te spreken over de kwestie. Het College is bevoegd om situaties te toetsen aan de gelijke behandelingswetgeving. Dit betekent dat de situatie waarover een oordeel wordt gevraagd betrekking moet hebben op de discriminatieterreinen en -gronden die in deze wetgeving zijn opgenomen. Als het College de klacht mag behandelen wordt een onderzoek gestart, waarna een zitting volgt en het College uitspraak doet en bepaalt of er al dan niet sprake is van discriminatie (zie ook paragraaf 2 van deze bijlage). Soms komt het niet tot een zitting, bijvoorbeeld omdat er bemiddeling plaatsvindt of omdat een verzoeker het verzoek intrekt. Alle verzoeken die het College ontvangt worden geregistreerd. Het College rapporteert hierover in het eigen jaarverslag.

Overzichten van de instroom van verzoeken om een oordeel, die zijn ingediend door bewoners van gemeenten binnen de regio's Haaglanden en Hollands Midden, en de daarbij door het College uitgesproken oordelen zijn door het College ter beschikking gesteld voor dit rapport.

Stichting iDb is verantwoordelijk voor de interpretatie van de teksten over de regionale data die door het College zijn aangeleverd.

1.5. JURIDISCH GETOETSTE SITUATIES

Een klein deel van alle discriminatie-ervaringen die ergens zijn gemeld wordt juridisch getoetst. Dat wil zeggen dat door een bevoegde instantie wordt vastgesteld of discriminatie in juridische zin heeft plaatsgevonden. In Nederland is het CRM (voorheen de Commissie Gelijke Behandeling) bevoegd om te toetsen of er sprake is van wettelijk verboden onderscheid op basis van de gelijke behandelingswetgeving. In zijn jaarverslag rapporteert het College over de oordelen die in het voorliggende jaar zijn uitgesproken. Ten behoeve van dit rapport heeft het College een overzicht beschikbaar gesteld van uitgesproken oordelen waarbij de verzoekers inwoners van gemeenten binnen de regio's Haaglanden en Hollands Midden zijn.

Ook rechters kunnen zaken toetsen aan de gelijke behandelingswetgeving of het strafrecht en beoordelen of discriminatie in juridische zin heeft plaatsgevonden. Gegevens hierover zijn vooralsnog echter niet regionaal beschikbaar.

DE GEREgistREERDE KLACHTEN, MELDINGEN EN WAARNEMINGEN IN HAAGLANDEN EN HOLLANDS MIDDEN

2

2.1. INLEIDING

In dit hoofdstuk wordt, op basis van de registratiegegevens van Stichting iDb, de politie-eenheid Den Haag, de ADV Den Haag Meldt en het CRM, globaal inzicht verschaft in de aard en omvang van discriminatie binnen de regio's Haaglanden en Hollands Midden. Bij het interpreteren van de cijfers dient, zoals eerder vermeld, rekening te worden gehouden met het feit dat de cijfers niet bij elkaar kunnen worden opgeteld omdat de netgenoemde actoren verschillende registratiesystemen gebruiken en vaak verschillende categorieën hanteren. Op grond van de beschikbaar gestelde informatie kunnen wel enkele globale conclusies worden getrokken. De beschikbaar gestelde informatie is opgenomen in tabel 1.

TABEL 1: AANTAL KLACHTEN, MELDINGEN EN WAARNEMINGEN VAN DISCRIMINATIE IN DE REGIO'S HAAGLANDEN EN HOLLANDS MIDDEN, IN 2018 EN 2019

	2019	2018
DOOR DE ADV'S GEREgistREERDE KLACHTEN EN MELDINGEN	437	470
POLITIE, GEREgistREERDE DISCRIMINATIE-INCIDENTEN	698	311
DOOR DE POLITIE GEREgistREERDE INCIDENTEN TEGEN WERKNEMERS MET EEN PUBLIEKE TAAK ¹		293
COLLEGE VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS	63	61
EIGEN WAARNEMINGEN ²	107	80

In 2019 registreerden de ADV's in Haaglanden en Hollands Midden in totaal 437 klachten en meldingen van incidenten en voorvallen met een discriminatoire karakter. Het aantal klachten en meldingen lag lager (7%) dan het totaal dat in 2018 was geregistreerd. Dit beeld bij de ADV's wijkt af van het beeld dat op grond van de gegevens van de Politie over dezelfde periode kan worden opgemaakt. Bij de Politie was sprake van een toename van 14%, van 604 registraties in 2018 naar 698 registraties in 2019. Bij het interpreteren van de politiegegevens die betrekking hebben op 2019 dient wel rekening te worden gehouden met de toelichting in noot 1.

2.2. JURIDISCHE TOETSING DOOR HET COLLEGE VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS

De overzichten die inzicht verschaffen in de instroom van verzoeken, waarbij inwoners uit de regio's Haaglanden en Hollands Midden het CRM om een oordeel vragen, hebben betrekking op gronden die vergelijkbaar zijn met de discriminatiegronden die door de ADV worden gehanteerd. Bij de maatschappelijke terreinen hanteert het CRM een relatief beperkt aantal maatschappelijke terreinen. De verzoeken om een oordeel zijn vooral geclusterd binnen de maatschappelijke terreinen *arbeid* en *goederen en diensten*.

- 1 In 2018 was bij 293 van de door politie geregistreerde discriminatie-incidenten sprake van discriminatie tegen werknemers met een publieke taak. Omdat de Politie in 2019 bij de registratie geen onderscheid meer heeft gemaakt, zijn de betreffende discriminatie-incidenten onderdeel van het totaal.
- 2 Hiertoe behoren waarnemingen van Signaleringspunten in verschillende steden en eigen screening van vacatureteksten, reclame-uitingen en nieuwsberichten.

In 2019 waren totaal 63 verzoeken om een oordeel bij het CRM ingediend door inwoners van gemeenten in de regio's Haaglanden en Hollands Midden. Er was sprake van een lichte toename van het aantal verzoeken ten opzichte van de verzoeken die in 2018 waren ingediend (zie tabel 1). Bij 32% werd gevraagd om een toetsing van verboden onderscheid op grond van *handicap/chronische ziekte*. Onderscheid op grond van *handicap/chronische ziekte*, *geslacht* en *ras* behoorden, evenals in 2017 en 2018, tot de gronden waarop het vaakst om een oordeel van het CRM is verzocht.

TABEL 2: VERZOeken OM EEN OORDEEL DOOR HET COLLEGE VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS, IN 2019 EN 2018

DISCRIMINATIEGROND	2019	2018
GESLACHT	12	10
RAS	10	13
NATIONALITEIT	3	2
GODSDIENST	4	4
SEKSUELE GERICHTHEID	1	
BURGERLIJKE STAAT	1	2
POLITIEKE OVERTUIGING	2	2
LEVENSOVERTUIGING		2
ARBEIDSDUUR		3
VASTE/TIJDELIJKE ARBEIDSCONTRACTEN	2	
HANDICAP/CHRONISCHE ZIEKTE	20	12
LEEFTIJD	6	9
GROND ONBEKEND	2	2
TOTAAL	63	61

Een nadere kijk op de gegevens die het CRM beschikbaar heeft gesteld toont het volgende beeld:

- Van de 20 verzoeken die in 2019 waren ingediend en betrekking hadden op discriminatiegrond *handicap/chronische ziekte* ging het om de maatschappelijke terreinen *goederen en diensten* (8 verzoeken) en *arbeid*, i.c. *werving en selectie* (3 verzoeken).
- Bij de 12 verzoeken die betrekking hadden op discriminatiegrond *geslacht* ging het om de maatschappelijk terrein *arbeid*, i.c. beëindiging arbeidsrelatie (6 verzoeken) en arbeid-aanstelling (5 verzoeken).
- Bij de 10 verzoeken die betrekking hadden op discriminatiegrond *ras* ging het om de maatschappelijke terreinen *goederen en diensten* (4 verzoeken) en *arbeid*, i.c. werving en selectie (3 verzoeken).

2.3. REGISTRATIE VAN EIGEN WAARNEMINGEN

Stichting iDb ontplooit verschillende initiatieven om de informatiepositie van de organisatie te verbeteren en om de sterke positie in te zetten om discriminatie tijdig en effectief te bestrijden. Binnen dit kader past het project ‘Signaleringspunten voor Inclusie en discriminatiebestrijding’. Het concept dat ten grondslag ligt aan dit project is in 2019 beproefd in de gemeenten Gouda en Alphen aan den Rijn. Binnen deze gemeenten zijn vrijwilligers, aandachtfunctionarissen binnen het onderwijs en frontlijnfunctionarissen bij maatschappelijke organisaties zodanig toegerust dat zij hun verworven kennis en vaardigheden kunnen inzetten om de eerste opvang bij ervaren en gesignaleerde discriminatie te verzorgen binnen sociale verbanden waarin zij opereren. Deze doorzetters/ambassadeurs voor inclusie onderhouden korte lijnen met de klachtbehandelaars van Stichting iDb en kunnen daardoor beroep doen op consult en de zaak, waar nodig, warm overdragen.

Dit project stelt Stichting iDb in staat om relevante informatie uit de informele zuil te ontsluiten. Ontsluiting van informatiebronnen binnen de informele zuil stelt Stichting iDb aan de ene kant in staat om de informatievoorziening over de aard en omvang van discriminatie te verbeteren. Aan de andere kant wordt nadrukkelijk beroep gedaan op het sociaal kapitaal van steden, dorpen, wijken en buurten. In dit geval gaat het om de bereidheid en het vermogen van partijen buiten de strafrechtelijke en bestuursrechtelijk keten om bijdragen te leveren aan initiatieven die bijdragen aan non-discriminatie en inclusie. Binnen dit kader past ook de extra inzet die in 2019 is geleverd om meer te doen met de eigen waarnemingen.

Een andere activiteit is het actief opsporen van discriminatiefeiten die anders buiten het beeld zouden blijven van de praktijk van de ADV.

In 2019 kon Stichting iDb, dankzij de extra inzet van de organisatie met het screenen van personeelsadvertenties, reclame-uitingen en andere vindplaatsen, in totaal 107 voorvallen van mogelijke discriminatie registreren en, waar mogelijk, vervolgstapjes ondernemen. Bij het overgrote deel van de 107 eigen waarnemingen ging het om mogelijke discriminatie op de arbeidsmarkt op grond van voornamelijk leeftijd en geslacht. Daarnaast werden ook uitingen van discriminatie in de openbare ruimte en verslagen daarvan in de media in beeld gebracht.

De vervolgstappen die in het kader van de eigen waarnemingen in 2019 zijn ondernomen hadden doorgaans positieve effecten: de positieve benadering door Stichting iDb en de handreikingen die zijn gedaan om discriminerende functie-eisen te onderkennen en aan te passen werden positief gewaardeerd.

TABEL 3: DOOR DE ADV'S GEREGEREERDE KLACHTEN/MELDINGEN NAAR DISCRIMINATIE ACHTERGROND, IN 2019 EN 2018

DISCRIMINATIEGROND	2019	2018
ANTISEMITISME ¹	6	9
ARBEIDSCONTRACT	2	1
ARBEIDSDUUR	1	1
BURGERLIJKE STAAT	1	2
GESLACHT, WAARVAN 7 TEGEN TRANSGENDER IN 2019	53	38
GODSDIENST, WAARVAN 13 TEGEN MOSLIM IN 2019	25	36
HANDICAP/CHRONISCHE ZIEKTE	44	64
HERKOMST/HUIDSKLEUR	224	238
LEEFTIJD	28	38
LEVENSOVERTUIGING	2	1
NATIONALITEIT	9	6
POLITIEKE GEZINDHEID	1	5
SEKSUELE GERICHTHEID	23	15
OVERIG, NIET WETTELIJKE GRONDEN	31	33
ONBEKEND/OVERIGE	6	8
TOTAAL²	459	495

1 Antisemitische incidenten vallen juridisch gezien onder discriminatie op grond van herkomst of onder discriminatie op grond van godsdienst. Omdat dit onderscheid bij de registratie lastig is te maken, is ervoor gekozen om antisemitisme apart weer te geven.

2 De afwijking van het totaal bij discriminatiegronden ten opzichte van het totaal van het aantal registreerde meldingen is het gevolg van het feit dat er per melding meerdere gronden van toepassingen kunnen zijn.

DE DOOR DE ADV'S GEREgistREERDE KLACHTEN EN MELDINGEN

3

3.1. INLEIDING

In 2019 kregen de ADV's landelijk 62 meldingen meer binnen dan in 2018. De stijging van 4.320 naar 4.382 kwam overeen met 1%. De stijgende lijn manifesteerde zich vooral bij discriminatie op grond van *seksuele gerichtheid* (van 4 naar 9 % van het totaal) en in mindere mate bij discriminatie op grond van *geslacht* (van 11 naar 12 %) en bij discriminatie op grond van *antisemitisme* (van 1 naar 2%). De door de ADV's geregistreeerde discriminatie op grond van *herkomst/huidskleur* was evenals in voorgaande jaren de meest voorkomende vorm van discriminatie maar nam, relatief gezien, af: in 2019 was bij 44% van de landelijk geregistreeerde klachten en meldingen sprake van discriminatie op grond van *herkomst/huidskleur*. In 2018 ging het nog om 45%. Een lichte daling is ook te zien bij de discriminatiegronden *handicap* (van 14 naar 13%), *leeftijd* (van 8 naar 7%) en *godsdiens*t (van 7 naar 6%).

De registratiegegevens die inzicht verschaffen in de aard en omvang van discriminatie binnen de regio's Haaglanden en Hollands Midden in 2019 wijken op een aantal punten af van het landelijk beeld. In het oog springende verschillen zijn:

- een daling van het aantal geregistreeerde klachten en meldingen in Haaglanden en Hollands Midden van 459 naar 437 (5%) tegenover de eerder genoemde lichte stijging op het landelijk niveau van 1%;
- een oververtegenwoordiging van klachten en meldingen over discriminatie van *grond van herkomst/huidskleur* binnen Haaglanden en Hollands Midden, bij 49% van de klachten en meldingen ging het om discriminatie op grond van *herkomst/huidskleur* terwijl deze categorie op het landelijk niveau 44% vormde van het totaal van geregistreeerde klachten en meldingen;
- een ondervertegenwoordiging van klachten en meldingen over discriminatie op grond van *seksuele gerichtheid* in Haaglanden en Hollands Midden: in Haaglanden en Hollands Midden was bij slechts 5% van het totaal aan aantal klachten en meldingen sprake van discriminatie op grond van seksuele gerichtheid terwijl dit percentage op het landelijk niveau op 9% lag.

3.2. DE DOOR DE ADV'S GEREGEREERDE KLACHTEN EN MELDINGEN NAAR DISCRIMINATIEGRONDEN, IN 2019

In tabel 3 zijn de klachten en meldingen die de ADV's in 2019 geregistreerd onderscheiden naar discriminatiegrond. Er is ook een vergelijking getrokken met de aard en omvang van het aantal klachten en meldingen in 2018.

TABEL 4: DOOR DE ADV'S GEREGEREERDE KLACHTEN/MELDINGEN NAAR MAATSCHAPPELIJKE TERREINEN, IN 2019 EN 2018

MAATSCHAPPELIJK TERREIN	2019	2018
ARBEIDSMARKT	104	108
BUURT/WIJK	45	49
COLLECTIEVE VOORZIENINGEN	49	43
COMMERCIELE VOORZIENINGEN	50	59
HORECA/AMUSEMENT	14	19
HUISVESTING	24	23
MEDIA EN RECLAME	23	30
ONDERWIJS	38	28
OPENBARE RUIMTE	17	30
POLITIE /OPENBAAR MINISTERIE/VREEMDELINGDIENST	11	15
PRIVÉSFEER	4	7
PUBLIEKE/POLITIEKE OPINIE	32	15
SPORT EN RECREATIE	19	14
OVERIGE	0	2
ONBEKEND	10	8
TOTAAL	446	470

Uit de cijfers blijkt dat discriminatie op grond van *geslacht* zowel kwantitatief als relatief sterk is toegenomen. In 2018 ging het nog om 8% van de klachten en meldingen en in 2019 om 12%. Bij 7 van de 53 klachten en meldingen op grond van geslacht ging het om ervaren discriminatie door tansgenders.

De waargenomen stijging is eveneens van toepassing op de geregistreerde discriminatie op grond van *seksuele gerichtheid*: in 2018 werd 3% van de klachten en meldingen als zondig geregistreerd en in 2019 was een forse stijging naar 5% van het totaal te zien. Uit de klachten en meldingen die in 2019 binnen kwamen bleek dat de ondertekening en het propageren van de Nashville verklaring, waarin getornd wordt aan gelijke rechten op grond van seksuele gerichtheid en seksuele identiteit, tot grote onzekerheid en woede had geleid onder personen die melding maakten van ervaren en gesignaleerde discriminatie op grond van *seksuele gerichtheid*.

Hoewel het aantal klachten en meldingen van discriminatie op grond van *herkomst/huidskleur* licht is gedaald ten opzicht van 2018 (van 238 naar 224 registraties) was bij bijna de helft van de klachten en meldingen in 2019 sprake van discriminatie op grond van *herkomst/huidskleur*.

In Haaglanden en Hollands Midden manifesteerde zich een forse daling van het aantal klachten en meldingen op grond van *handicap/chronische ziekte*. In de monitor van 2018 is gezocht naar verklarende factoren voor de signaleerde forse stijging van het aantal klachten en meldingen over discriminatie op grond van *handicap/chronische ziekte* die zich in dat jaar had voorgedaan. De ratificatie van het VN-verdrag voor de rechten van personen met een handicap en de toegenomen bewustwording over de betreffende rechten werden toen als verklarende factoren voor de gesignaleerde stijging genoemd. Hoewel er nog geen onderzoek is gedaan naar factoren die daling in 2019 verklaren, mag worden aangenomen dat deze ook het gevolg kan zijn van de volgende positieve factoren:

- personen met een handicap of een chronische ziekte zijn, dankzij de campagnes die na ratificatie van het VN-verdrag zijn gevoerd, zodanig geïnformeerd dat men weloverwogen keuzes kan maken en op een adequate wijze kan handelen in gevallen waarbij men met discriminatie en uitsluiting wordt geconfronteerd;
- sleutelfiguren bij belangenorganisaties voor gehandicapten zijn, dankzij de kennis en deskundigheid die door onder andere ADV's is overgedragen, in staat om de eerste opvang bij ervaren discriminatie binnen de eigen kring te verzorgen en waar nodig een doorverwijzende rol te vervullen naar instanties en instellingen.

3.3. DISCRIMINATIE NAAR MAATSCHAPPELIJKE TERREINEN

Discriminatie op de *arbeidsmarkt* was evenals in voorgaande jaren een grote zorg. Bij een op de vier geregistreerde klachten werd melding gemaakt van ervaren discriminatie op de *arbeidsmarkt*. Het verband tussen *herkomst/huidskleur* is evident en het lijkt alsof er geen zicht is op verbetering: bij ruim 40% van de 104 geregistreerde discriminatie op de arbeidsmarkt ging het om *herkomst/huidskleur*.

Discriminatie binnen het *onderwijs* nam in 2019 ook toe, evenals discriminatie binnen de *publieke/politieke opinie*. Opmerkelijk zijn bijvoorbeeld:

- problemen en spanningen tussen leerlingen en studenten die sterk worden beïnvloed door het maatschappelijk ongenoegen over thema's als identiteit en diversiteit;
- de zorg van ouders met een migratieachtergrond die zich beklagen over de onveiligheid en uitsluiting die hun kinderen binnen de school ervaren;
- de forse stijging van discriminatie binnen de *publieke/politieke opinie*: hierbij gaat het vooral om incidenten en voorvallen waarbij sprake is van discriminatie op grond van *herkomst/huidskleur*.

De gegevens over discriminatie in relatie tot maatschappelijke terreinen zijn opgenomen in tabel 4.

Door de discriminatiegronden te koppelen met de onderscheiden maatschappelijke terreinen ontstaat de mogelijkheid om een beeld te krijgen van maatschappelijke terreinen waarop inwoners van Haaglanden en Hollands Midden relatief het meest worden geconfronteerd met discriminatie op grond van *herkomst/huidskleur*, *geslacht*, *handicap/chronische ziekte* en *seksuele gerichtheid*. Op basis van het verkregen inzicht kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- discriminatie op grond van *herkomst/huidskleur* (49% van alle geregistreerde klachten en meldingen in 2019) is relatief hoog binnen de *publieke/politieke opinie* (65% van alle registreerde klachten en meldingen binnen dit terrein), het *onderwijs* (63 % van alle geregistreerde klachten en meldingen binnen het onderwijs), binnen de *buurt/wijk* (62% van alle klachten en meldingen van discriminatie binnen de directe woonomgeving) en *horeca/amusement* (57% van alle geregistreerde klachten en meldingen op dit gebied);
- discriminatie op grond van *geslacht* (12% van alle geregistreerde klachten en meldingen) is relatief hoog op de *arbeidsmarkt* en op het gebied van *collectieve voorzieningen* (in beide gevallen ging het om 23% van alle geregistreerde klachten en meldingen die betrekking hadden op dit maatschappelijk terrein);
- discriminatie op grond van *handicap/chronische ziekte* (10% van alle geregistreerde klachten en meldingen) is relatief hoog bij *collectieve voorzieningen* (22% van alle geregistreerde klachten en meldingen op dit terrein), bij *commerciële dienstverlening* (20% van alle geregistreerde klachten en meldingen op dit terrein) en binnen het *onderwijs* (16% van alle geregistreerde klachten en meldingen op dit terrein).

Voor meer informatie over de relatie tussen discriminatiegronden en maatschappelijke terreinen wordt verwezen naar bijlage 5 van de monitor.

3.4. DE DOOR DE ADV'S GEREgistREERDE DISCRIMINATIE IN 2019 EN 2018, NAAR DE WIJZE VAN DISCRIMINATIE

In tabel 5 is een verdeling gemaakt die gebaseerd is op de wijze waarop de ervaren discriminatie heeft plaatsgevonden. De verdeling op regionaal niveau, i.c. Haaglanden en Hollands Midden, wijkt bij de twee meest voorkomende wijzen van discriminatie af van het landelijk beeld. Uit de landelijke cijfers van 2019 blijkt dat bij 59% van de geregistreerde klachten en meldingen sprake was van discriminatie door *omstreden behandeling*. Op het regionaal niveau ging het om 48% van de geregistreerde klachten en meldingen. Bij discriminatie door *vijandige bejegening* was de afwijking minder groot, 45% op het regionaal niveau tegenover 39% op het landelijk niveau.

TABEL 5: AANTAL KLACHTEN/MELDINGEN NAAR DE WIJZE VAN DISCRIMINATIE, 2019 EN 2018

WIJZE VAN DISCRIMINATIE	2019	2018
BEDREIGING	9	16
GEWELD	6	8
OMSTREDEN BEHANDELING	217	251
VIJANDIGE BEJEGENING	206	199
OVERIG	7	14
ONBEKEND	8	1
TOTAAL	453	489

3.5. GEMEENTE MET DE MEESTE MELDINGEN PER 1.000 INWONERS

Het aantal klachten dat in de gemeente gemeld wordt over ervaren en gesignaleerde discriminatie kan beïnvloed worden door verschillende factoren, zowel positieve als negatieve factoren. Een relatief hoog aantal meldingen per 1.000 inwoners kan een indicatie geven van:

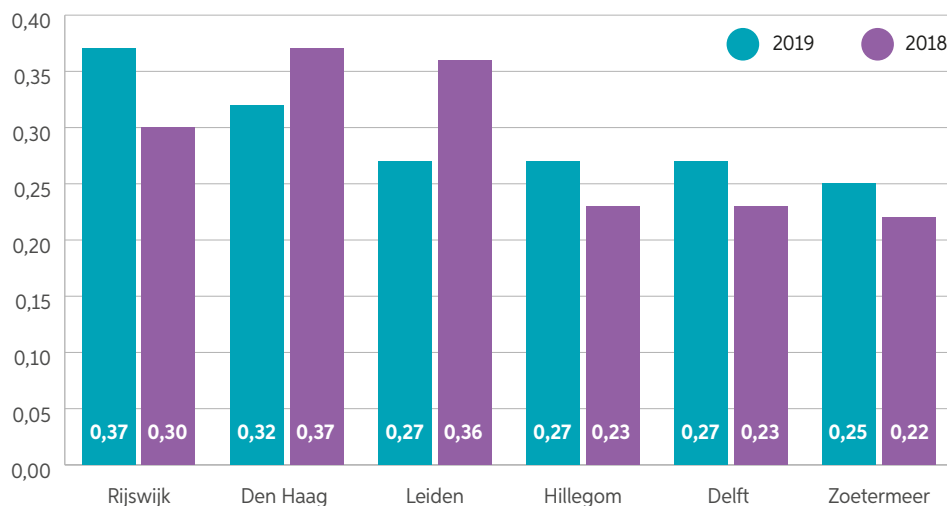
- een hoge meldingsbereidheid omdat inwoners de ervaring en het vertrouwen hebben dat het melden van discriminatie zin heeft en dat discriminatie daadwerkelijk wordt aangepakt;
- een overheid, zowel de rijksoverheid als gemeenten, die door doen en laten uitstraalt dat discriminatie niet wordt geaccepteerd en dat incidenten en voorvallen met een discriminatoir karakter worden aangepakt;
- een gemeente die voldoende middelen ter beschikking stelt om de toegankelijkheid, de bekendheid en de kwaliteit van de ADV te waarborgen.

In 2019 was het gemiddelde van het aantal klachten en meldingen per 1.000 inwoners binnen de regio's Haaglanden en Hollands Midden 0,23. Op het landelijk niveau lag dit promillage iets hoger, namelijk op 0,25. Omdat er op basis van dit aantal verschillende conclusies kunnen worden getrokken, is een nadere toelichting gewenst.

Binnen Haaglanden en Hollands Midden zijn veel gemeenten die de voorwaardenscheppende rol op het gebied van discriminatiebestrijding oppakken. Voor de betreffende gemeenten kan een hoge positie op de lijst van gemeenten met het hoogst aantal klachten en meldingen per 1.000 inwoners juist een stimulans zijn om door te gaan met het scheppen van voorwaarden zodat de inwoners toegang hebben tot een ADV die bereikbaar en toegankelijk is en de kwaliteit van het advies en ondersteunend werk kan waarborgen.

Voor gemeenten die vanwege negatieve factoren, zoals geen uitgedragen gemeentelijke beleid op het gebied van non-discriminatie en inclusie en een ontoereikende financiering van de ADV, een hoge positie op de lijst innemen kan deze notering confronterend zijn. Deze constatering kan ook aansporen tot het nemen van maatregelen om te voorkomen dat inwoners die met discriminatie en uitsluiting worden geconfronteerd de juiste informatie, advies en ondersteuning ontberen.

FIGUUR 1: GEMEENTEN IN HAAGLANDEN EN HOLLANDS MIDDEN MET EEN BOVENGEMIDDELD AANTAL GEREGISTREERDE KLACHTEN EN MELDINGEN¹ PER 1.000 INWONERS, IN 2019

¹ Exclusief eigen waarnemingen en opgepakte signalen.

3.6. DE WIJZE WAAROP DE GEREgistREERDE KLACHTEN EN MELDINGEN DOOR DE ADV'S ZIJN BEHANDELD

Het opvangen en behandelen van klachten en meldingen verloopt conform eisen die in het kader van de Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorzieningen aan een ADV zijn gesteld en volgens het klachtenprotocol van de landelijke vereniging van de ADV's (Discriminatie.nl). Voor de klachten en meldingen die door Stichting iDb zijn opgevangen en behandeld geldt daarnaast dat het dienstenmodel van de organisatie van toepassing was op de kwaliteit en continuïteit van het aanbod. In dit dienstenmodel is de proceskant van de klachtbehandeling onderscheiden in deeltrajecten waarbij de gewenste interventies zijn beschreven en genormeerd.

In het dienstenmodel van Stichting iDb is ook het deeltraject nazorg opgenomen, ondanks het feit dat dit deeltraject niet wordt gefinancierd als een wettelijke taak. In de opvatting van Stichting iDb is nazorg onderdeel van het integraal kwaliteitsbeleid van de organisatie en daardoor onontbeerlijk voor verbetering en borging van de kwaliteit en effectiviteit van de klachtbehandeling.

In de onderstaande tabel zijn de eigen waarnemingen en signalen, die in 2019 via de signaleringspunten van Stichting iDb (hoofdstuk 2) zijn binnengekomen, niet opgenomen. Deze waarnemingen en signalen zullen worden toegelicht in de inhoudelijke jaarverslagen die binnenkort aan de afzonderlijke gemeenten zullen worden uitgebracht.

TABEL 6: DE DOOR DE ADV'S GEREgistREERDE KLACHTEN EN MELDINGEN IN 2019, NAAR WIJZE VAN BEHANDELING²

WIJZE VAN DISCRIMINATIE	2019	
	AANTAL	IN % VAN TOTAAL
ADVIES EN INFORMATIE	293	63
REGISTRATIE	104	23
BEMIDDELING	21	5
BIJSTAAN IN PROCEDURES	19	4
DOORVERWIJZING	17	4
EIGEN ONDERZOEK	2	
BEÏNVLOEDING BELEID	4	1
TOTAAL³	460	100

² Exclusief de inzet ten behoeve van de eigen waarnemingen en opgepakte signalen die, via signaleringspunten, zijn ingebracht.

³ In totaal zijn 437 klachten en meldingen door de ADV's geregistreerd. Het aantal ligt hier hoger omdat soms meerdere categorieën van toepassing kunnen zijn op een zaak.

De wijze waarop de geregistreerde klachten en meldingen in 2019 zijn opgevangen en behandeld wek niet of nauwelijks af van de instroom en doorstroom in 2018.

INCIDENTEN DIE IN 2019 DOOR DE POLITIE-EENHEID DEN HAAG ZIJN GEREGISTREERD

4

4.1. INLEIDING

Omdat de Politie bij het registreren van de incidenten, die zich in 2019 hebben voorgedaan, geen onderscheid heeft gehanteerd tussen de ‘reguliere’ incidenten en de incidenten tegen werknemers met een publieke taak, is het niet mogelijk om de cijfers van 2019 te vergelijken met de cijfers van 2018. Als de discriminatie-incidenten die de Politie in 2018 op het landelijk niveau voor beide categorieën registreerde bij elkaar worden opgesteld, dan ontstaat de mogelijkheid om een globale vergelijking te trekken tussen 2019 en 2018. Uit de cijfers blijkt dat in 2019 sprake is geweest van een lichte daling van 3%, van 5.674 incidenten in 2018 naar 5.487 incidenten 2019.

Bij 3.299 van de 5.674 incidenten die de Politie in 2018 op het landelijk niveau registreerde ging het om ‘reguliere’ incidenten en bij 1.375 incidenten ging het om discriminatie tegen werknemers met een publieke taak. Vanwege het verschil in opbouw van de cijfers is het niet mogelijk om aan te geven waar de daling zich heeft voorgedaan.

Het vergelijkingscijfer waarbij het aantal incidenten per 1.000 inwoners tot uitdrukking wordt gebracht toont dat er in 2019 sprake was van 0,32 incident per 1.000 inwoners. In 2018 lag dit cijfer iets hoger, namelijk 0,33 incident per 1.000 inwoners.

Als de situatie in de regio's Haaglanden en Hollands Midden met het landelijk beeld wordt vergeleken, kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- binnen Haaglanden en Hollands Midden zijn in 2019 meer incidenten per 1.000 inwoners geregistreerd dan op het landelijk niveau, 0,36 tegenover 0,32;
- er wordt relatief minder discriminatie op grond van *herkomst/huidskleur* gemeld in Haaglanden en Hollands Midden dan op basis van het landelijke percentage van 39% mag worden verwacht: uit de cijfers van Haaglanden en Hollands Midden blijkt dat bij 32% van de geregistreeerde incidenten sprake was van discriminatie op grond van *herkomst/huidskleur*;
- discriminatie door *bedreiging* of *geweld in combinatie met uitlating* komt relatief minder vaak voor in Haaglanden en Hollands Midden dan op het landelijk niveau;
- discriminatie door *uitlating* komt daarentegen vaker voor in Haaglanden en Hollands Midden, bij 71% van de geregistreeerde incidenten in Haaglanden en Hollands Midden ging het om discriminatie door *uitlating* tegenover 59% op het landelijk niveau.

4.2. DE OMVANG VAN DE DOOR DE POLITIE GEREgistREERDE INCIDENTEN IN HAAGLANDEN EN HOLLANDS MIDDEN

In 2019 zijn in totaal 698 discriminatie-incidenten geregistreerd binnen het werkgebied van de politie-eenheid Den Haag, i.c. Haaglanden en Hollands Midden. Een vergelijking met de cijfers van 2018 wordt, zoals eerder vermeld, bemoeilijkt omdat het onderscheid dat in 2018 werd gemaakt tussen ‘reguliere’ incidenten en incidenten tegen werknemers in publieke functies niet in 2019 is gehanteerd.

TABEL 7: DOOR DE POLITIE GEREgistREERDE DISCRIMINATIE-INCIDENTEN BINNEN HAAGLANDEN EN HOLLANDS MIDDEN IN 2019, NAAR DISCRIMINATIEGROND

DISCRIMINATIEGROND	2019	
	AANTAL	%
ANTISEMITISME ¹	177	25
GESLACHT	3	0
GODSDIENST	22	3
HANDICAP	14	2
HERKOMST/HUIDSKLEUR	221	32
LEVENSOVERTUIGING	13	2
SEKSUELE GERICHTHEID	189	27
ONBEKEND/OVERIG	59	9
TOTAAL	698	100

¹ In 2018 registreerde de Politie in totaal 34 incidenten op grond van *antisemitisme*. In 2019 werden ook bekladdingen met hakenkruizen in combinatie met een verwijzing naar Joden als antisemitisch aangemerkt. Uit de casusomschrijvingen blijkt dat het in een deel van de registraties gaat om hakenkruizen zonder een dergelijke verwijzing. Enkele daarvan zijn abusievelijk geregistreerd als *antisemitisme* in plaats van als *onbekend/overig*.

4.3. DE WIJZE VAN DISCRIMINATIE

In de onderstaande cijfersopstelling is de wijze van discriminatie opgenomen. Binnen het registratiesysteem van de Politie zijn acht wijzen plus de categorie *onbekend/overige* onderscheiden. Uit de geregistreerde incidenten blijkt dat er bij verreweg de meeste incidenten sprake was van discriminatie door *uitlating*. Naast deze wijze van discriminatie, die op zichzelf al zeer ingrijpend is, registreerde de Politie discriminatie waarbij het incident gepaard gaat met geweld. In 2019 was bij een op de tien incidenten sprake van deze ingrijpende vorm van discriminatie.

TABEL 8: DOOR DE POLITIE-EENHEID GEREGISTREERDE DISCRIMINATIE-INCIDENTEN IN 2019, NAAR WIJZE VAN DISCRIMINATIE

DISCRIMINATIEGROND	2019	
	AANTAL	%
BEDREIGING	37	5
BEKLADDING	18	3
GEWELD	1	0
GEWELD IN COMBINATIE MET UITLATING	65	9
PESTERIJ	6	1
UITLATING	496	71
VERNIELING	53	8
WEIGERING	4	1
ONBEKEND	18	2
TOTAAL	698	100

Een nadere kijk op de wijze van discriminatie geeft, wanneer de wijze van discriminatie wordt gekoppeld met discriminatiegrond, het volgende beeld te zien:

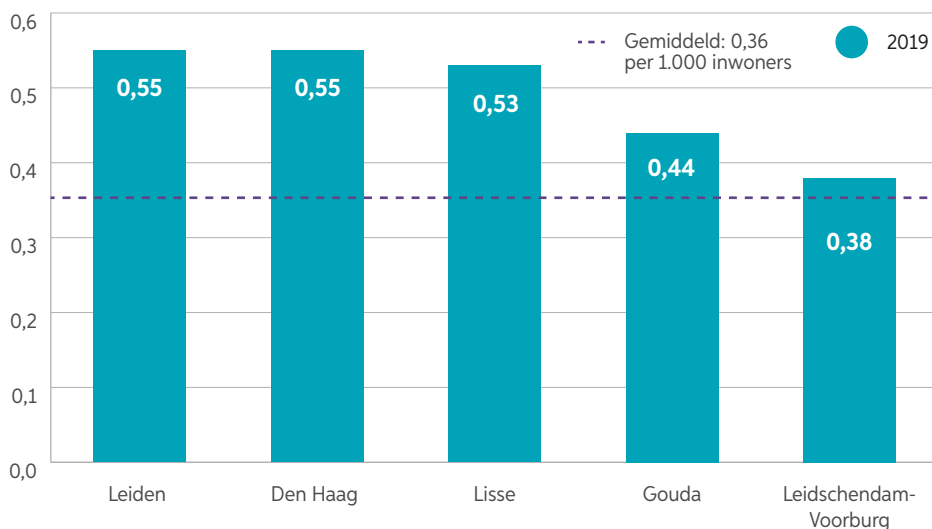
- bij 45% van discriminatie door *geweld in combinatie met uitlating* in 2019 was sprake van discriminatie op grond van seksuele gerichtheid;
- discriminatie door *geweld in combinatie met uitlating* en *bedreiging* kwam in 2019 relatief maar ook in kwantitatief opzicht het vaakst voor bij incidenten waarbij personen die vanwege seksuele gerichtheid of seksuele identiteit met discriminatie werden geconfronteerd;
- bij iets minder dan de helft van discriminatie door *pesterij* ging het incidenten waarbij discriminatie grond *herkomst/huidskleur* een rol speelde;
- discriminatie door *uitlating* is verreweg de meeste voorkomende discriminatiewijze onder personen die vanwege *godsdienst* met discriminatie werden geconfronteerd.

4.4. GEMEENTEN MET RELATIEF VEEL INCIDENTEN

In de cijferopstelling in bijlage 6 van de monitor is het aantal geregistreerde discriminatie-incidenten per gemeente opgenomen en gerelateerd aan het aantal geregistreerde incidenten per 1.000 inwoners. Dit vergelijkingscijfer heeft betrekking op de periode 2017 tot en met 2019. Op basis van het inwonertal kan het aantal geregistreerde incidenten worden vergeleken met het inwonertal van een gemeente en tussen de gemeenten.

Op basis van het totaal van 698 incidenten komt het aantal incidenten per 1.000 inwoners van alle gemeenten binnen de regio's Haaglanden en Hollands Midden neer op een gemiddelde van 0,36. Dit vergelijkingscijfer ligt, zoals eerder vermeld, hoger dan op het landelijk niveau waar het gemiddelde in 2019 neerkwam op 0,32. Uit de cijfers blijkt dat vijf gemeenten in Haaglanden en Hollands Midden hoger scoorden dan het regionaal gemiddelde. De betreffende gemeente zijn opgenomen in de onderstaande figuur.

FIGUUR 2: GEMEENTEN IN HAAGLANDEN EN HOLLANDS MIDDEN MET EEN BOVENGEMIDDELE AAN DOOR DE POLITIE GEREGERISTREERDE DISCRIMINATIE-INCIDENTEN IN 2019

MAATSCHAPPELIJK ONGENOEGEN VEREIST INTERVENTIE EN HANDELINGSVAARDIGHEDEN

5

5.1. INLEIDING

In de Actieplan veiligheid LHBTI (2019) stellen de minister van Justitie en Veiligheid en de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap dat de strafrechtelijke aanpak van discriminatie en commune delicten met een discriminatie-aspect niet toereikend is voor een effectieve bestrijding van discriminatie. De strafrechtelijke aanpak wordt weliswaar gezien als een zeer belangrijke pijler van het overheidsbeleid dat gericht is op discriminatiebestrijding maar er zijn, volgens beide ministers, aanvullende instrumenten nodig om maatschappelijke problemen op te lossen die vaak ten grondslag liggen aan voorvallen en incidenten met een discriminatoir karakter. Er wordt wel aandacht gevraagd voor de preventieve werking die uitgaat van het strafrecht, vooral omdat er duidelijke grenzen worden getrokken en omdat burgers, die met discriminatie worden geconfronteerd, kunnen rekenen op rechtsbescherming.

De preventieve werking van het strafrecht wordt maatschappelijk breed erkend maar de vraag mag worden gesteld of het strafrecht in de praktijk wel de prominente plaats binnen de keten inneemt die nodig is om burgers, die discriminatie ervaren, te overtuigen dat het melden van discriminatie zin heeft omdat de overheid ferm optreedt tegen dergelijke excessen. De registratiegegevens van de ADV's en de Politie leveren, noch op het landelijk niveau noch op het regionaal niveau, goed onderbouwde conclusies voor wat betreft de toegankelijkheid van het strafrecht voor slachtoffers van discriminatie. Uit de cijfers van de afgelopen jaren blijkt namelijk dat slechts een fractie van de geregistreerde discriminatie-incidenten en discriminatie voorvallen uiteindelijk binnen het strafrecht terecht komen en worden behandeld.

De minder prominente positie van het strafrecht binnen de praktijk van discriminatiebestrijding kan het gevolg zijn van negatieve factoren, zoals overbelasting van het Openbaar Ministerie of een lage prioriteit voor discriminatiebestrijding. Als deze motieven buiten beschouwing worden gelaten en de aandacht wordt verlegd naar mogelijke positieve verklarende factoren, dan kan de stelling van de bovengenoemde ministers gebaseerd zijn op de volgende motieven:

- de erkenning dat het strafrecht vaak niet het juiste instrument is om discriminatie binnen de directe woonomgeving, op de werkvloer en binnen andere sociale verbanden op te lossen omdat de oorzaken en aard van dergelijke incidenten en voorvallen om duurzame oplossingen vragen die, in de beleving van partijen die daarbij zijn betrokken, als rechtvaardig worden ervaren;
- het feit dat er bij veel geregistreerde incidenten en voorvallen sprake is van bejegening die door de melder en de verweerder verschillend wordt geïnterpreteerd en beleefd;
- de constatering dat een niet onaanzienlijk deel van de ervaren discriminatie betrekking heeft op gronden die niet als wettelijke gronden zijn gedefinieerd en dus buiten de competentie van het strafrechtelijk circuit vallen.

Meer aandacht voor het maatschappelijk ongenoegen, dat vaak de aanjager is van discriminatoir gedrag en uitlating, kan helpen om instrumenten in te zetten die een aanvullende werking kunnen hebben op de strafrechtelijke aanpak van discriminatie en commune delicten met een discriminatie-aspect.

5.2. HET MAATSCHAPPELIJK ONGENOEGEN IN RELATIE TOT DISCRIMINATIE

5.2.1. EEN KORTE THEORETISCHE VERKENNING

Het maatschappelijke en politieke debat wordt geruime tijd sterk beïnvloed door gevoelens van verlies onder autochtone Nederlanders in relatie tot de multiculturele samenleving. De gevoelens van verlies zijn niet los te zien van de gepercipieerde acteruitgang onder groepen autochtone Nederlanders op aspecten van de samenleving, zoals verlies in menselijk kunnen, verlies in gemeenschapszin en dreigend verlies in symbolen en waarden die daaraan worden verbonden. Het maatschappelijk ongenoegen wordt verder versterkt door verhalen die mensen horen en elkaar vertellen over wat er mis is in de samenleving. Door de versterkende werking kan het maatschappelijke ongenoegen aanzetten tot collectief gedrag en als aanjager fungeren voor discriminatie¹.

Dit collectief gedrag hoeft zich niet te beperken tot personen met een migratie-achtergrond: ook groepen van autochtone Nederlanders die, in de beleving en volgens verhalen, worden voorgetrokken moeten het soms ontgelden.

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid en het Sociaal en Cultureel Planbureau signaleerden, voor wat betreft het maatschappelijk ongenoegen, een verschuiving van de economische dreiging naar de sociaal-culturele dreiging. Dit kan de verklaring zijn voor de impact die protesten tegen zwarte piet hebben op de samenleving en voor de toegenomen spanning tussen voorstanders en tegenstanders van zwarte piet.

ADV's kunnen zich niet beperken tot het verklaren van maatschappelijke verschijnselen en hun effecten op het individueel en collectief gedrag. Er zijn ADV's die de uitdaging aangaan en interventies toepassen waarbij oog is voor: (a) de oorzaken van het maatschappelijk ongenoegen, (b) de reacties die het collectief gedrag veroorzaken bij groepen waarop het maatschappelijke ongenoegen wordt geprojecteerd, (c) handelingsvaardigen om de aanjagende werking van het ongenoegen te neutraliseren en (d) normaliseren van verhoudingen.

In paragraaf 5.2.3. wordt, op basis van drie klachten die in 2019 zijn opgevangen en behandeld, aangegeven dat deze benadering een aanvullende werking kan hebben op het instrumentarium dat, naast het strafrecht, kan worden ingezet om discriminatie effectief te bestrijden.

- 1 Kuppens, T., V.Y.Zerby e.a. (2013), *Societal identity salience shapes group-based emotions through group-based appraisals*, in: *Cognitive and Emotion*, 27:8, pp 1359-1377.
- M. Bovens, P. Dekker en W. Tiemeijer (2014), *Gescheiden werelden? Een verkenning van sociaal-culturele tegenstellingen in Nederland*, eds., Den Haag.
- Potmes, T., E. Gordijn e.a. (2017), *Draagvlak migratiebeleid*, Groningen.
- Steenvoorden, E. en E. Hartevelde (2018), *The appeal of nostalgia: the influence of societal pessimism on support for populist radical right parties*, Amsterdam.
- S. de Lange en J. Zuure, eds. (2018), *#WOEST: de kracht van verontwaardiging*, Amsterdam.
- Sandvliet, A. (2019), *Leren van de Boeienkoning: aansprekende voorbeelden van eigen kracht, sociaal kapitaal en identiteit binnen de directe woon-omgeving*, Den Haag.

5.2.3. EEN DRIETAL AANSPREKENDE EN UITDAGENDE VOORBEELDEN UIT DE PRAKTIJK

CASUS 1

BEELDVORMING MET INGRIJPENDE GEVOLGEN IN DE DIRECTE WOONOMGEVING

Een homoseksueel stel van autochtone Nederlandse afkomst woont al enige tijd in een flat. De relatie met sommige wijkbewoners is goed en de woonomgeving werd in eerste instantie als veilig en prettig ervaren. Beide mannen kregen het gevoel dat zij door sommige burens op een afstand werden gehouden. Het vermoeden was dat de afstandelijke opstelling vooral te maken had met hun identiteit en de openlijke wijze waarop zij zich als homostel presenteerden. Op een dag deed zich een incident voor met een medebewoner van het complex waar de mannen woonden. De betreffende medebewoner had een migratieachtergrond.

Vanaf dat moment werden de mannen regelmatig belaagd en soms fysiek gemolesteerd door een groep jongeren uit de buurt met een migratieachtergrond. Het molesteren en de fysieke bedreiging escaleerde en de mannen voelden zich onveilig. Zij kregen daarnaast het gevoel dat zij niet konden rekenen op steun van de politie. Dit leidde ertoe dat hun verhouding met politie gaandeweg verslechterde en dat de mannen zich ten einde raad tot de burgemeester wendde en de ADV om ondersteuning vroegen.

De ADV heeft in eerste instantie een luisterend oor en morele ondersteuning geboden en samen met de mannen gekeken naar de wijze waarop de acute problemen konden worden opgelost en een basis kon worden gelegd voor normalisering van verhoudingen in de buurt. Ook vanuit de Politie is het nodige verzet om de situatie te verbeteren. De wijkagent pakte de zaak op en ook vanuit Roze in Blauw, het onderdeel van de politie-eenheid Den Haag dat zich inzet voor de veiligheid en acceptatie van LHBTI, zijn initiatieven ontplooid om het probleemoplossend vermogen te versterken en het vertrouwen van de mannen in de Politie te herstellen.

De ADV en Roze in Blauw hebben bij het verkennen van de oplossingsrichtingen ook met de mannen gesproken over hoe zij hun rol zien bij het traject dat moet leiden tot normalisering van de verhoudingen binnen hun directe woonomgeving.

Bij het opmaken van de tussenbalans kwam de ADV tot de conclusie dat de problemen waarmee de mannen werden geconfronteerd heel complex waren en dat de complexiteit van de problematiek door de mannen als een zware last op hun schouders werd gevoeld. Er waren momenten waarop de mannen zich afvroegen of de procedure, die zij in gang hadden gezet om hun recht op een veilige en inclusieve woonomgeving te halen, de moeite waard was. De ADV kon begrip opbrengen voor deze verzuchting maar wees telkens weer naar de opvatting van de ADV dat burgers die ervaren discriminatie melden dat ook doen voor anderen die een vergelijkbare situatie verkeren of kunnen raken.

Bij deze zaak bleek dat de beeldvorming over homoseksualiteit en de negatieve connotaties die door een deel van de samenleving hieraan worden verbonden een belangrijke aanjager was van de discriminatoire uitlatingen, de beledigingen en de fysieke bedreigingen waarmee de mannen binnen hun directe woonomgeving werden geconfronteerd. Het stel had ook het gevoel dat hun seksuele gerichtheid en identiteit werden aangegrepen om hen te marginaliseren en uit te sluiten.

De ADV heeft de buurtproblematiek besproken met haar netwerkcontacten. Dit heeft geleid tot concrete afspraken om de gesignaleerde problemen op te pakken. De verschillende partners binnen de netwerken hebben toegezegd hun invloed te zullen aanwenden om de negatieve dynamiek richting het stel te neutraliseren en om te buigen.

CASUS 2**MOEDER ERVAART DISCRIMINATIE DOOR PEUTEROPVANG**

Een moeder met een Nederlands-Antilliaanse achtergrond bracht haar kind van 3 jaar een paar dagen per week naar de peuteropvang. In het begin had haar kind het naar haar zin maar gaandeweg bleek dat zij niet meer naar de opvang wilde. De moeder maakte zich zorgen en informeerde bij de peuterleidster of er zaken speelden waarover zij zich zorgen moest maken. De peuterleidster gaf aan de moeder te kennen dat haar kind goed meedeed en dat de moeder zich geen zorgen hoefde te maken. Ze vertelde wel dat zij soms streng moest zijn tegen het kind maar dat alles verder oké was.

Bij het voorbereiden van het Sinterklaasfeest was afgesproken dat de kinderen zich als roetveegpieten zouden verkleden. Zo ook het kind van de betreffende moeder. Toen de moeder haar kind na het feest ophaalde, deed zich een incident voor dat de moeder als schokkend ervaarde. Bij het weggaan begroette de peuterleidster het kind namelijk met 'Dag Zwarte Piet'. De moeder schrok hiervan en sprak de leidster daarop aan. De leidster kon de reactie van de moeder niet waarderen maar corrigeerde zich desondanks met de begroeting 'Dag Piet'.

Na het voorval merkte de moeder dat haar kind steeds minder zin had om naar de opvang te gaan en vaak 'Juf boos' zei. Dit was aanleiding voor de moeder om contact op te nemen met de leiding van de opvang. De leiding van de opvang stelde een gesprek voor en de moeder nam contact op met de ADV. De ADV adviseerde de moeder om het gesprek aan te gaan en reageerde positief op het verzoek van de moeder om ondersteuning te bieden bij het voeren van het gesprek met de leiding. De leiding gaf in eerste instantie de voorkeur aan een gesprek zonder de ADV maar ging uiteindelijk akkoord met de keuze van de moeder.

Het gesprek werd door alle partijen als positief en leerzaam ervaren. Zowel de moeder als de peuterleidster konden hun zienswijze en beleving uitvoerig naar voren brengen. Dit ging gepaard met de nodige emoties. De peuterleidster erkende dat zij, bij het begroeten van het kind op de bewuste dag, niet sensitief was voor gevoelens die bij de moeder leefden en bood haar welgemeende excuses aan. De leiding van de opvang heeft de situatie aangegrepen om uit de leggen wat het beleid van de voorziening is ten aanzien van het kinderfeest en toegegeven dat het een behoorlijke worsteling is om de symboliek rondom het feest aan te passen aan eigentijdse opvattingen.

In het kader van de nazorg is de zaak uitvoerig besproken en geanalyseerd met de moeder. Zij gaf aan dat zij kennis had genomen de discussie over Zwarte Piet maar dat zij nimmer had verwacht dat zo'n voorval haar zo diep zou raken. De ADV heeft begrip getoond voor het besluit van de moeder om geen gebruik meer te maken van de diensten van de betreffende opvang. De optie waarbij de leiding en de leidster daadwerkelijk zouden werken aan een cultuur sensitieve en inclusieve speel- en leeromgeving voor haar kind zou, volgens de ADV, ook een alternatief kunnen zijn. Dit alternatief zou namelijk ook ten goede kunnen komen aan andere kinderen met een migratieachtergrond maar de ADV weet ook dat de prijs die een individu moet betalen voor het welzijn en het welbevinden van anderen soms te hoog kan zijn.

CASUS 3

DISCRIMINATIE MELDEN ALS TEKEN VAN ACTIEF BURGERSCHAP

Er zijn burgers die wegkijken en er zijn burgers die zich niet neerleggen bij de constatering dat het maatschappelijke ongenoegen en negatieve connotaties een aanjagende werking hebben op discriminatie en uitsluiting. Tot de tweede groep van betrokken en bezorgde burgers behoort een inwoner van een grote stad in Haaglanden en Hollands Midden die een klacht over gesignaleerde discriminatie had gemeld. De melder had een screenshot op Facebook gezien over een folder waarin verschillende discriminerende teksten over LHBT'ers stonden. Er werd ook gewaarschuwd voor 'Indoctrinatie door LHBT'. De melder raakte hierdoor zeer verontwaardigd en heeft de ADV gevraagd om tot actie over te gaan.

Bij nader inzien bleek dat de folder verspreid was in de regio Nijmegen. De ADV heeft toen contact opgenomen met de ADV in Nijmegen om informatie uit te wisselen en af te stemmen. Daaruit bleek dat meerdere meldingen over de betreffende folder waren binnen gekomen bij de ADV in Nijmegen en dat er aangifte was gedaan.

Uiteindelijk heeft het Openbare Ministerie geoordeeld dat de inhoud van de folder niet strafbaar was en dat er daardoor geen actie zou worden ondernomen. Het Openbaar Ministerie pleitte echter wel voor om aangifte te doen bij de Politie omdat daardoor meer inzicht zou ontstaan in de aard en omvang van uitingen en uitlatingen die als discriminerend worden ervaren.

De ADV heeft het verloop van de zaak teruggekoppeld naar de melder. Hoewel zij de folder als zeer schokkend en discriminerend had ervaren, kon zij leven met het besluit en de opvatting van het Openbaar Ministerie. Zij hoopte wel dat het Openbaar Ministerie en de Politie de afgegeven signalen zouden oppakken maar besloot om zelf geen aangifte te doen.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: DE DOOR DE ADV'S GEREgistREERDE MELDINGEN IN 2019, 2018 EN 2017 NAAR GEMEENTE EN HET AANTAL MELDINGEN PER 1.000 INWONERS

GEMEENTE	INWONERS, OP 1 JANUARI 2019	AANTAL GEREgistREERDE MELDINGEN			AANTAL GEREgistREERDE MELDINGEN PER 1.000 INWONERS (%)		
		2019	2018	2017	2019	2018	2017
ALPHEN AAN DEN RIJN	110.036	23	20	25	0,21	0,18	0,23
BODEGRAVEN-REEUWIJK	34.470	3	1	4	0,09	0,03	0,11
DELFT	103.217	28	22	26	0,27	0,22	0,26
DEN HAAG	537.833	171	196	162	0,32	0,37	0,31
GOUDA	73.161	22	26	27	0,30	0,36	0,38
HILLEGOM	21.963	6	5	4	0,27	0,23	0,19
KAAG EN BRAASSEM	26.861	3	3	0	0,11	0,11	0,00
KATWIJK	65.312	8	9	5	0,12	0,14	0,07
KRIMPENERWAARD	56.043	3	9	5	0,05	0,16	0,09
LEIDEN	124.797	34	45	28	0,27	0,36	0,23
LEIDERDORP	27.122	2	3	7	0,07	0,11	0,26
LEIDSCHENDAM-VOORBURG	75.405	13	15	20	0,17	0,20	0,27
LISSE	22.807	3	2	1	0,13	0,09	0,04
MIDDEN-DELFLAND	19.401	1	2	3	0,05	0,10	0,16
NIEUWKOOP	28.637	4	-	0	0,14	0	0,00
NOORDWIJK, INCLUSIEF NOORDWIJKERHOUT	42.861	5	5	5	0,12	0,23	0,29
OEGSTGEEST	24.432	4	5	5	0,16	0,21	0,21
PIJNACKER-NOOTDORP	54.321	9	8	11	0,17	0,15	0,21
RIJSWIJK	53.486	20	16	18	0,37	0,30	0,35
TEYLINGEN	37.661	8	6	5	0,22	0,16	0,14
VOORSCHOTEN	25.476	5	5	6	0,20	0,20	0,24
WADDINXVEEN	28.311	2	7	7	0,07	0,25	0,27
WASSENAAR	26.189	4	7	11	0,15	0,27	0,42
WESTLAND	108.576	19	14	5	0,18	0,13	0,05
ZOETERMEER	124.947	31	27	26	0,25	0,22	0,21
ZOETERWOUDE	8.451	0	2	2	0	0,24	0,24
ZUIDPLAS	42.767	9	10	4	0,21	0,24	0,10
TOTAAL	1.905.543	437			0,23		

BIJLAGE 2: DE DOOR DE ADV'S GEREGISTREERDE KLACHTEN/MELDINGEN IN 2019, NAAR GEMEENTE EN DISCRIMINATIE

DISCRIMINATIEGROND	ARBEIDS-DUUR	GESLACHT	GODSDIENST	HANDICAP-CHRONISCHE ZIEKTE	LEEFTIJD	LEVENSOVERTUIGING	NATIONALITEIT	NIET-WETTELIJKE GRONDEN	RAS	SEKSUELE GERICHTHEID	OVERIGE/ONBEKEND	TOTAAL
ALPHEN AAN DEN RIJN		1	1	5	2		1	1	11	3		25
BODEGRAVEN-REEUWIJK		2		1								3
DELFT		2	2	2	2		1	2	16	2		28
DEN HAAG		28	12	12	8	1	6	16	81	8	8	180
GOUDA			2	5					12	1		20
HILLEGOM			1		1				4			6
KAAG EN BRAASSEM		1		1					2			4
KATWIJK				1				1	4	1		7
KRIMPENERWAARD		1							2			3
LEIDEN		3	1	2	2			2	22	1		33
LEIDERDORP				1					1			2
LEIDSCHENDAM-VOORBURG		1			4			1	8			13
LISSE					1				1	1		3
MIDDEN-DELFLAND		1										1
NIEUWKOOP	2				1				1			4
NOORDWIJK		1						1	3			5
OEGSTGEEST			1	1		1			1			4
PIJNACKER-NOOTDORP				2				1	4	2		9
RIJSWIJK		2	2	3	2			2	9			19
TEYLINGEN				1					5	2		8
VOORSCHOTEN		1	1						3			5
WADDINXVEEN				1	1							2
WASSENAAR		1						1	2			4
WESTLAND		2	2	3			1	2	8			17
ZOETERMEER	1	6	4	3	4			1	18	2		33
ZUIDPLAS			1						7			8

BIJLAGE 3: DE DOOR DE ADV'S GEREGISTREERDE KLACHTEN/MELDINGEN IN 2019, NAAR GEMEENTE EN MAATSCHAPPELIJK TERREIN

TERREIN	ARBEIDS-MARKT	BUURT W/JK	COLLECTIEVE VOORZIENINGEN	COMMERCIELE DIENSTVERLENING	HORECA-AMUSEMENT	HUISVESTING	MEDIA-RECLAME	ONDERW/JS	OPENBARE RUIMTE-PUBLIEK DOMEIN	POLITIE-OM-VREEMDELINGEN POLITIE	PRIVÉ-SFEER	PUBLIEKE/POLITIEKE OPINIE	SPORT RECREATIE	ONBEKEND	TOTAAL
ALPHEN AAN DEN RIJN	2	5	2	3		1	1	6	1	1		3			25
BODEGRAVEN-REEUWIJK	2												1		3
DELFT	8	3	2	3		2	2	2	1	2		1	2		28
DEN HAAG	34	23	18	26	12	9	12	8	6	3	3	4	6	16	180
GOUDA	3	3	5			1	3	1	2	1		1			20
HILLEGOM	3	1	1									1			6
KAAG EN BRAASSEM	2							1				1			4
KATWIJK	1		1				1	2	1			1			7
KRIMPENERWAARD	1							1					1		3
LEIDEN	8	2	3	3		1		2	1			11	2		33
LEIDERDORP				1				1							2
LEIDSCHENDAM-VOORBURG	5	1	4	1		1		1							13
LISSE			1									1	1		3
MIDDEN-DELFLAND													1		1
NIEUWKOOP	3								1						4
NOORDWIJK						1	1		1			1	1		5
OEGSTGEEST	1			2				1							4
PIJNACKER-NOOTDORP	1							4		2		2			9
RIJSWIJK	5	1	4	5		1			1		1	1			19
TEYLINGEN	2	1	1		1	1		1				1			8
VOORSCHOTEN	2		2										1		5
WADDINXVEEN	1					1									2
WASSENAAR		1				1	1						1		4
WESTLAND	3	1	3	2		1	1	3	1	1		1			17
ZOETERMEER	16	3	2	2	1	2	1	3	1	1			1		33
ZUIDPLAS	1			2		1		1				2	1		8

BIJLAGE 4: DE DOOR DE ADV'S GEREGEREERDE KLACHTEN/MELDINGEN IN 2019, NAAR GEMEENTE EN WIJZE VAN DISCRIMINATIE

AARD	BEDREIGING	GEWELD	OMSTREDEN BEHANDELING	OVERIG	VIJANDIGE BEJEGENING	TOTAAL
ALPHEN AAN DEN RIJN	2	1	7		16	24
BODEGRAVEN-REEUWIJK			3			3
DELFT		1	12		17	28
DEN HAAG	5	3	86	8	78	180
GOUDA		1	5		14	20
HILLEGOM			2		4	6
KAAG EN BRAASSEM			2		2	4
KATWIJK			1	1	5	7
KRIMPENERWAARD			2		2	3
LEIDEN	1		17		16	33
LEIDERDORP			1		2	2
LEIDSCHENDAM-VOORBURG			8		5	13
LISSE			1		2	3
MIDDEN-DELFLAND			1			1
NIEUWKOOP			3	1		4
NOORDWIJK			2	2	1	5
OEGSTGEEST			3		1	4
PIJNACKER-NOOTDORP			5	1	3	9
RIJSWIJK			13	1	5	19
TEYLINGEN			5		3	8
VOORSCHOTEN			4		1	5
WADDINXVEEN			2			2
WASSENAAR			2		2	4
WESTLAND			7	1	9	17
ZOETERMEER	1		20		13	33
ZUIDPLAS			3		5	8

BIJLAGE 5: DE DOOR DE ADV'S GEREgistREERDE KLACHTEN/MELDINGEN IN 2019, NAAR DISCRIMINATIEGRONDEN EN MAATSCHAPPELIJK TERREIN

TERREIN	DISCRIMINATIEGROND									
	ARBEIDSDUUR	GESLACHT	GODSDIENST	HANDICAP-CHRONISCHE ZIEKTE	LEEFTIJD	LEVENSOVERTUIGING	NATIONALITEIT	NIET-WETTELIJKE GRONDEN	RAS	SEKSUELE-GERICHTHEID
ARBEIDSMARKT	1	23	7	4	12		1	10	45	
BUURT/WIJK		2	5	2	1			2	28	6
COLLECTIEVE VOORZIENINGEN		6	3	11	2		1	3	22	
COMMERCIELE DIENSTVERLENING		5		10	6	1	3	5	18	1
HORECA/AMUSEMENT		1	1	1	1		1	1	8	
HUISVESTING			1	2	3		2	4	11	
MEDIA/RECLAME			2	2					14	4
ONDERWIJS		1	2	6	1		1	3	24	1
OPENBARE RUIMTE/PUBLIEK DOMEIN		1	2	1				1	8	3
POLITIE/OM/VREEMDELINGENPOLITIE			1						10	
PRIVÉSFEER		1	2							
PUBLIEKE/POLITIEKE OPINIE		2	1					1	21	7
SPORT/RECREATIE		6	2	3					7	

BIJLAGE 6: DE DOOR DE POLITIE GEREГИSTREERDE DISCRIMINATIE-INCIDENTEN IN 2019, NAAR GEMEENTE EN HET AANTAL MELDINGEN PER 1.000 INWONERS

GEMEENTE	INWONERS, OP 1 JANUARI 2019	AANTAL GEREГИSTREERDE MELDINGEN			AANTAL GEREГИSTREERDE MELDINGEN PER 1.000 INWONERS		
		2019	2018	2017	2019	2018	2017
ALPHEN AAN DEN RIJN	110.036	31	8	24	0,28	0,07	0,22
BODEGRAVEN-REEUWIJK	34.470	3	2	2	0,09	0,05	0,06
DELFT	103.217	35	12	31	0,34	0,12	0,31
DEN HAAG	537.833	295	133	195	0,55	0,25	0,37
GOUDA	73.161	32	15	30	0,44	0,21	0,42
HILLEGOM	21.963	2	6	9	0,09	0,27	0,43
KAAG EN BRAASSEM	26.861	3		2	0,11		0,08
KATWIJK	65.312	4	6	14	0,06	0,09	0,22
KRIMPENERWAARD	56.043	6	2	3	0,11	0,04	0,05
LEIDEN	124.797	69	28	45	0,55	0,23	0,36
LEIDERDORP	27.122	2	2	2	0,07	0,07	0,07
LEIDSCHENDAM-VOORBURG	75.405	29	13	13	0,38	0,17	0,17
LISSE	22.807	12	2	3	0,53	0,09	0,13
MIDDEN-DELFLAND	19.401	1	3	5	0,05	0,15	0,26
NIEUWKOOP	28.637	3	2	1	0,10	0,07	0,04
NOORDWIJK, INCLUSIEF NOORDWIJKERHOUT	42.861	15	6	8	0,35	0,27	0,31
OEGSTGEEST	24.432	4	3	2	0,16	0,13	0,08
PIJNACKER-NOOTDORP	54.321	12	4	20	0,22	0,07	0,38
RIJSWIJK	53.486	26	11	17	0,49	0,21	0,33
TEYLINGEN	37.661	8	9	11	0,21	0,25	0,3
VOORSCHOTEN	25.476	6		2	0,24		0,08
WADDINXVEEN	28.311	9	7	4	0,32	0,25	0,15
WASSENAAR	26.189	3	5	4	0,11	0,19	0,15
WESTLAND	108.576	25	9	23	0,23	0,08	0,22
ZOETERMEER	124.947	37	17	28	0,30	0,14	0,22
ZOETERWOUDE	8.451	1		2	0,12		0,24
ZUIDPLAS	42.767	13	6	8	0,30	0,14	0,19
TOTAAL	1.905.543	698*	311*		0,36		

* Het totaal van 2019 is inclusief incidenten tegen werknemers met een publieke taak. In 2018 waren deze incidenten apart geregistreerd.

BIJLAGE 7: DE DOOR DE POLITIE REGISTREERDE DISCRIMINATIE INCIDENTEN IN 2019, NAAR GEMEENTE EN DISCRIMINATIEGROND

GEMEENTE	ANTISEMITISME	GESLACHT	GODSDIENST	HANDICAP	HERKOMST, HUIDSKLEUR	LEVENSOVERTUIGING	SEKSUELE GERICHTHEID	ONBEKEND/OVERIG	TOTAAL
ALPHEN AAN DEN RIJN	8				11		10	2	31
BODEGRAVEN-REEUWIJK	2						1		3
DELFT	11		1		11		11	1	35
DEN HAAG	69	1	13	6	97	1	91	17	295
GOUDA	9		2	2	10		7	2	32
HILLEGOM					2				2
KAAG EN BRAASSEM							1	2	3
KATWIJK	1				1			2	4
KRIMPENERWAARD			1	1	1		3		6
LEIDEN	17	2	2	4	22		14	8	69
LEIDERDORP	1				1				2
LEIDSCHENDAM-VOORBURG	11		1	1	6		8	2	29
LISSE	6				4		1	1	12
MIDDEN-DELFLAND							1		1
NIEUWKOOP	1				1		1		3
NOORDWIJK	5				2		5	3	15
OEGSTGEEST							3	1	4
PIJNACKER-NOOTDORP	2				5		2	3	12
RIJSWIJK	4				7		6	9	26
TEYLINGEN	2				1		3	2	8
VOORSCHOTEN	3				2		1		6
WADDINXVEEN					5		4		9
WASSENAAR					3				3
WESTLAND	3		1		12		8	1	25
ZOETERMEER	15		1		12		7	2	37
ZOETERWOUDE	1								1
ZUIDPLAS	6				5		1	1	13

BIJLAGE 8: DE DOOR DE POLITIE GEREgistREERDE DISCRIMINATIE-INCIDENTEN IN 2019, NAAR GEMEENTE EN WIJZE VAN DISCRIMINATIE

GEMEENTE	BEDREIGING	BEKLADDING	GEWELD	GEWELD ICM UITLATING	ONBEKEND/OVERIG	PESTERIJ	UITLETTING	VERNIETIGING	WEIGERING	TOTAAL
ALPHEN AAN DEN RIJN	1			3	3	1	20	3		31
BODEGRAVEN-REEUWIJK							2	1		3
DELFT				5			26	4		35
DEN HAAG	23	6		27	4		220	14	1	295
GOUDA	2			4		1	23	2		32
HILLEGOM							2			2
KAAG EN BRAASSEM		1			1			1		3
KATWIJK							2	2		4
KRIMPENERWAARD		1		1			4			6
LEIDEN	3	2		10	2		46	6		69
LEIDERDORP							2			2
LEIDSCHENDAM-VOORBURG	2			2	1		20	3	1	29
LISSE	1			1	1		8	1		12
MIDDEN-DELFLAND				1						1
NIEUWKOOP							2		1	3
NOORDWIJK		1					13	1		15
OEGSTGEEST	1			1			1	1		4
PIJNACKER-NOOTDORP		1					9	2		12
RIJSWIJK	2	3		3	2		12	4		26
TEYLINGEN					1		6	1		8
VOORSCHOTEN		1		1			4			6
WADDINXVEEN			1	2	1		5			9
WASSENAAR							2		1	3
WESTLAND		1		1		3	18	2		25
ZOETERMEER	2			3	2	1	24	5		37
ZOETERWOUDE							1			1
ZUIDPLAS		1					12			13

ZET EEN STREEP DOOR
DISCRIMINATIE
DISCRIMINATIE

www.stichtingidb.nl